

נסים אלונים: להיות אופה

כאשר בא החופש הגדול, אמרה לי אמי לנסוע אל דודי המורה במושבה. במושבה בה גר דודי היתה חולפת הרכבת בין חורשות האקליפטוס ומסדקי האדמה הבצקה שבצדי הדרך אל הכרם היו יוצאים ראשים תמהים של נחשים כסופים ובבריכה שבפרדס היה צוחק הילד היפה שמת במים והלילות מלאו שיחי יסמין חרישיים. אבל אני עליתי לכיתה ז' וכבר בפסח גמרתי עם איזאקינו האופה שאעבוד במאפיית אדון ששון, בבוא החופש הגדול.

„בחופש הגדול!“ אמרה אמי ונאשה.

בערב אמר אבי: „דודך כתב מכתב. הוא שואל אם כבודו יסע אליו“.

בחדר היה חם, כי שמיכות כיסו את החלון ואת הדלת שלא יצא האור החוצה. אבי עישן סיגריות והחזיק עתון. אמי היתה עם כלי-האוכל במטבח. דודי המורה ישב אל שולחנו במושבה, טבל את עטו האדום בדיו וכתב את שמי שלי, אות אחר אות. בגינתו היתה סופה שפלונסותיה אפופים קנוקנות גפנים ושם, בצהריים, היו רוחות חמות ונואקות בולשות אחרי ומשירות בקול-שריקה ילדי קיץ שדידגו אותי. ובהרים הרחוקים של הכרמל היו עצים קופצים על פני צללי העננים המתחמקים. „דודך כותב שהכרם מלא ענבים בשלים וכבר שכחו שפכודו שרף את הזנב של החתול“.

אמי שירבבה את ראשה מן המטבח. „השד לא שכח!“ אמרה.

אך אני לא שרפתי את זנבו של החתול. דודי המורה סיפר שרפתי אם כי ידע שלא שרפתי. פעם הלכתי עד לקצה המושבה לראות את הרכבת בחלפה, והוא סיפר לאבי שמצאני בדרך לחיפה. פעם שאלתיו לשמה של נערה אחת והוא אמר בקול סודי לכל אדם, הגבר כבר אוהב. ולאחר שמשה אותי מן המים בבריכה סיפר שהחזירני לחיים, ולעתים היה מוסיף שהוציאני בחזקה מתוך זרועות המוות. לא שרפתי את זנבו של החתול אך הוא סיפר את הסיפור הזה בעליצות רבה מאד, ולא ידעתי למה. אם צד את מבטי המשתאה, היה מטה ראשו עד שפתפו נגעה בפיתמו ואז היה קורץ אלי וקוטף את תלונותי מתוך בטני. גבוה ושמן היה דודי ובדברו אלי היו מליו יוצאות מפיו מחוברות כקיר של לבנים. על כן, כשדחק בי לדבר היה קולי קמל. פעם שאלתיו מדוע מת הילד היפה במים בבריכה אך הוא לא שמע את הסיפור הזה ולא נכסף לשמוע. בערבים, בעלותי על משכבי, היה מביא לי ספר פתוח ומורה באצבע ענקית על השורה שבה אתחיל לקרוא. וגם מקפיד היה לומר תמיד, ליל-מנוחה, כאילו סגר ספר. ובכן, מדוע-זה ישב

אל שולחנו לכתוב את שמי? לאחר שסיפר את הסיפור על אודות החתול, היו חוקרים אותי אם לא שרפתי זנבות אחרים, כי רק בעיטי, אמרה אמי, הטיל השד עלינו שבע שנות עוני שאין כלב הרואה את קצן.

„כבודו בלע את לשונו?” אמר אבי פתאום.

טילטלתי את לשוני בתוך פי ונשתלח קול שעטת פרסות-סוסים אשר הוציא שוב את אמי מן הכלים שבמטבח.

„כבר אינך יודע לדבר, חצוף?” קראה לעומתי. ולאבי אמרה: „אמור לו שיסע ודי.” עכשיו עמדה בפתח והביטה בנו חליפות.

אבי החזיק עדיין בעתון בשתי ידיו. „מחר אכתוב לדודך”, אמר לי.

„מחר בבוקר אני הולך לעבוד בתנור”, אמרתי.

הוא שמט יד אחת מן העתון והפנה אלי את פניו שהזיעו. פיקת גרונו קפצה, שני נחיריו התרחבו והעתון שבידו פירפר כמו חתול אחוז בזנבו ומשתדל לקפוץ.

אני שילבתי את רגלי מתחת לשולחן, להתחזק.

„תשמע, תשמע”, אמרה אמי לאבי בהנידה את ראשה.

אבי אימץ את שתי עיניו היגעות מאד. „לעבוד בתנור?”

אמרתי: „כן. להיות אופה.”

הוא הניח את העתון על השולחן ובהפנותו אלי את כל גופו וכל פניו ראיתי כי הלכה ממנו החיבה שבה קרא אותי, כבודו. אימצתי את שרירי רגלי והזדקפתי על

כסאי. יראתי פן יוציא גזר-דין כמו סכין נפיו.

„להיות אופה?” אמר.

„להיות משוגע?” אמרה אמי.

אך באזני טבעו שתי המלים שלי אשר יצאו מפי אבי. גם הוא אמר! וגם את פיו מילאו, רכות ובשלות, כאגסים ההם לפני המלחמה! פתאום, כמו כאב ענוג, יצאו

מקצות המרפקים שלי, פרצו אל לחיי, הלמו ברקותי והתפתלו על גבי כתולעים חוורות, כמו שלשלאות כבדות משתקשקות, כשני לצים על כלונסאות, להיות

אופה, להיות אופה. כמעט קפצתי ממקומי כי חשתי בעברן בין ירכי ובין מושב הכסא, ובקשרן את שורש כף רגלי אל קרסולי הימני, פתאום כאגד עשבים רכים וצוננים, פתאום כמו חוטי ברזל חותכים את השר. להיות אופה, אבי, אמרתי אל

שקערורית גרונו האפלה, להיות אופה.

„אתה נוסע אל דודך”, אמר אבי.

„לא”, אמרתי.

אמי אמרה: „לא? נחיה ונראה.”

ואני סיננתי בין שפתי בתאווה רבה: „נחיה ונראה.”

שעה ארוכה לא אמר אבי דבר. פולט היה עשן כמו אשף יגע ומתבונן בי בעדו כאילו לא ראני מעודו. באצבעות ידיו מולל את פירורי הלחם ששרדו מכל הארוחה.

מוללתי גם אני. ראשו היה גדול מאד ומסתורי ועיניו כמעט עצומות. פתאום קם

ובתנועה חדה מעך את בדל הסיגריה בקופסת־סרדינים. אמי נתנה בו מבטים פוצרים אך הוא פנה אל החצר.

„מה תגיד?” אמרה לו בעברו לידה.

הוא הוסיף ללכת. „מה אני? השגעון?” ונעלם מעבר לשמיכה.

נותרנו לבדנו בחדר. היא הנידה את ראשה ואמרה: „בחופש הגדול”, וקולה היה שקט אך עצוב מאד.

*

בהוץ, ברחוב, מן השמיים עד החול, היה הקיץ בבוקר. קיץ גא וקל כמו מפרש לבן מתוח בלי סירה. קיץ מתפרקד על פני כל השכונה האפורה כמו ענק זהוב מצמר־גפן. הרכנתי את ראשי שלא יראה אותי, אך הוא גהר עלי, נשף עלי מן הקירות המטוללים, הגליש על ערפי אור פוּוּו והתנפל עלי בקרן כל רחוב כים נוצץ חורץ מיליון לשונותיו ונס. הרחבתי צעדי לבוא מהר אל התנור, אך הוא חלף בשערי והתרטט בנחירי. ילדי קיץ צהובים, גבוהים מן הבתים וערומים, פלחו בראשיהם את עלוות הדקלים הירוקות ואת הפיסות החוורות של השמים הרכים וצחוק יצא מתוך תלתליהם וגזו הרחק בטרם יבוא עד אזני. הרכנתי את ראשי שלא אראה אותם. החשתי צעדי ומרפקי חבטו בקיץ הפתאי הזה שלא יניא אותי, שלא ישבה אותי, שלא יפיה ניהוחות על רצוני העז הזה. כבר רצתי, ומצחי הגיר אגלי זיעה. פתח־החנויות השוממים הביטו אחרי תמהים, רוכבי־האופניים גערו בי ואנשים הולכים התחלחלו, אך מה יכולתי לעשות והקיץ היפה דלק אחרי לפתותני ואני גמרתי בלבי לבוא אל התנור.

פתאום חדל הכל. עמדתי על פני המדרכה, מרחק צעדים ספורים מפתח המאפיה, מול עיני, כמו ינשוף חנוט, ישבה על שרפרפה סולטנה הזקנה ושתי עיניה העוורות תלויות באור הבוקר.

היא רואה אותי, אמרתי לעצמי.

אני ידעתי שעיניה העוורות היו צופות את פני המות הסודי אשר נמתח כמו קורים חוורים של עכביש בין מפלשי הקיץ היפה הזה. אני ידעתי שבבוקר היא זוקפת את ראשה לתור בשתי עיניה העוורות את מקומו. בתוך קמטי פניה היו עקבות של מוות חי, כמו ערוה, כמו מלים.

היא לא תנית לי להיכנס אל התנור, אמרתי לעצמי.

ריח לחם נאפה יצא מן התנור כמו נהר שוטף, אבל אני עמדתי משמים מול הזקנה סולטנה העוורת. צינת הבוקר סימרה את שערות זרועותי. ברחוב נשמע קול רעמם של תריסי החנויות בהתגלגלם. נשים פרועות שער יצאו אל הגוֹזוֹטרוֹת וניערו שמיכות. שני חיילים חפזו ותרמילי־הצד חבטו בירכיהם.

פתאום קראו בשמי.

הסבתי את פני והנה אני עומד ליד דוכן־המשקאות של אברמינו קאשי, ליד דגלוני־הנייר הצבעוניים אשר התנוססו מעל למיכלי הלימונדה ועטרו את תמונותיו של אברמינו שבהן נראה הוא מתאגרף חזק ומפורסם. עכשיו היה כולו זקן מאד, מלבד עיניו הנוצצות והמצנפת הלבנה שבראשו הסב.

„לאן?“ אמר לי אברמינו קאשי וטילטל גם את ראשו בשאלה. הוא היה גומע קפה אך הספל נתחבא בין ידיו הגדולות ושפמו הצהבהב והשמיט. „לאן מוקדם כל־כך בבוקר?“

„לעבוד“, אמרתי.

„לעבוד“, אמר אברמינו ומחה את שפמו בידיו. „לך, לך, בני. מוקדם או מאוחר, לא כלנו בנים לאלוהים אחד מזור מאד?“

נועתי בראשי ואמרתי, כן, כי כך היה אברמינו מדבר תמיד.

מעטים היו האנשים ברחוב בשעה הזאת ואברמינו ישב על שרפרפו, תקע סיגריה בפית־שנהב ונעצה בפיו.

„ואיפה תעבוד?“ הוא עצם את עינו האחת והשניה ננעצה כמו זרקור בתוך עיני. אמרתי: „בתנור“. גרוני היה יבש.

הוא הפנה את מבטו אל עבר המאפיה ובראותו את הזקנה סולטנה, הסיר את המצנפת מראשו וקרא בקול חזק: „בוקר טוב, סולטנה יפתי!“ אך בקראו נטל את ידי, משך אותי אליו ואמר בזעף: „מה, פרח לך המוח? שם, בין הכלבים הארורים האלה, יסלח להם האלוהים הטוב? מהתל אתה באיש זקן?“

אמרתי: „לא, שם אעבוד. בתנור.“

„אבל אינך אלא ילד“, אמר.

סילקתי את ידי מתוך ידו ואמרתי לו: „אני גמרתי עוד בפסח עם איזאקינו לעבוד שם.“ ואחר־כך הוספתי: „איזאקינו מחכה לי.“

„איזאקינו“ אמר ונועע בראשו. „איש טוב הוא הממזר הרך הזה. קדוש, איך זה מניח אותו האלוהים הטוב בינינו, לא אבין. אבל!“

עכשיו אמרתי אל לבי, הוא מחכה לי, איזאקינו. הלא הוא שם, לבן כולה, ליד עריבת הבצק, מעבר לזקנה סולטנה. הלא אמר לי, בוא ונעשה ממך אופה גאה ואמיתי. אופה, אמר, אופה גאה ואמיתי. תניף נפה, אמר, תלוש בצק, תצור צורה ללחם שאוכלים האנשים כולם.

אברמינו קאשי שוב פנה אל פתח המאפיה ושוב קרא בקול חזק מאד: „בוקר טוב, סולטנה יקרה שלי!“ ושוב שתקה סולטנה הזקנה. הוא ליטף את שפמו ואמר בקול שורק וחשאי: „הארורה!“ ולי אמר: „שותקת! לא עונה! אבל אתמול, יאכלו אותה כנים, שלחה ידה בקערת הכסף. באלוהי הרחמים, אני אשפוך את כל מעיה! לך, בני, לך תעבוד בתנור! אם לא תפקח עיניים, היא תגנוב את נשמתך!“ הפניתי את ראשי וראיתה שם, פניה באור הצהוב וגבה באפלת הפתח. גזע עץ זקן שהשריפה חרכה אותו ולא פילתה.

„איזאקיננו מחכה לי“, אמרתי.

אברמינו קאשי קרא אחריי. „תפקח עיניים!“ אבל קולו ומבטו, דוכן־המשקאות על דגלוננו הצבעוניים, הרחוב המטולל של בוקר קיץ זה, כולם נשרו וגזו בלכתי אל עבר הזקנה סולטנה שבפתח מאפית אדון ששון. לחשתי כל הזמן את שמו של איזאקיננו אך רגלי הרעידו. חשבתי שפתאום תקפוץ משרפרפה, חדה ומתיוזה גצים, ואז תשקיף עלי במחילות המוות שמאחורי עיניה ותתיו עלי זרויף שחור אשר יצא מתוך גרונה. רצייתי לקרוא בשמו של איזאקיננו שיצא אלי ויקחני. אך הזקנה לא נעה ממקומה. סנדלי סאנו על פני המדרכה, אך היא לא נעה ממקומה. פחתי בגרוני וקמט אף לא זע. שמעתי כבר את נהם האש בתנור.

כאשר נגע בה צלי, הניעה את ראשה כאילו ביקשה לנער. דילגתי על הסף כמו חרגול.

החדר היה אפל וגבוה מאד ובתחילה לא ראיתי דבר חוץ מהלוע האדום והנועם של התנור. אחר־כך ראיתי את אדון ששון, ליד הלוע. הוא החזיק בשתי ידיו מירדה עמוס עיסות־לחם וארב בשקט ללשונות האש. פתאום דחק את המירדה וחישימהר, כמו הכניס כפית ללוע של אריה כעוס, שלף אותה, והמירדה נקי. צחקתי, כי גופו היה שמן מאד, כהר, והתנועה שבה דחק את המירדה חדה וזעירה, כמו צפור. מפלי בשרו רטטו גם הם מבעד לגופיתו ורק ערפו דמם. בגב ידו מחה את הזיעה ממצחו והסיט את הקסקט שלו אל פדחתו.

„אדון ששון“, אמרתי חרש.

אך הוא היה מביט אל תוך הלוע האדום שממולו כמכשף שנתכשף. קולי נקטם בדרך ונפל. אמרתי לעצמי: בכלותו לדחוק את המירדים כולם ידחק גם את גופו שלו ויסובב בכל פינות תנורו לראות איך נאפים הלחמים, ושם ישחה בתוך גלי האש עד שירכב על גל אחד וייפלט אל חוף הלחמים האפויים, יגע וזוהר וממצמץ בשתי עיניו הזעירות. אם אמצא חן בעיניו, חשבתי, אולי ידחק גם את גופי שם. אני אחפון בשתי כפות ידי את ריח קרום הלחם השחום.

„אדון ששון“.

על הקיר המפויח שממולי היתה מודבקת כף־יד עשויה נייר־כסף ואצבעה היתה קצוצה. האצבעות האחרות היו פרושות כמו ביד כוהן מברך. מעל ליד היתה תלויה פרסת־סוסים כרוכה נייר־זהב. בשני קצותיה נקשרו ראשי־שומים. עכשיו ראיתי עד כמה היו הקירות מפויחים. בזוויות מתחו עכבישים את קוריהם אשר גם הם היו מפויחים. אפילו השולחן הקטן אליו היה מסב אדון ששון בימי־ששי, בעת שקיבל את שכר האפיה מידי אנשי השכונה בלא שיתן בהם מבט, גם הוא היה מפויח. אבל האופים היו תמיד לבנים. הפניתי את עיני אל עבר חדר האופים, אך איש לא יצא ממנו.

אלוהים, אולי שכח איזאקיננו!

כמו הפו אותי בכוח על לחיי, בערתי. האם שכח? אדון ששון דמם והזקנה סולטנה

לא אמרה דבר. איש לא יצא מחדר האופים. האם חמד איזאקיננו לצון? כמו כולם?
האם קרץ בעת אני אמרתי לו דברים מתוך לבי? האם חמד לצון?
„אדון ששון! אדון ששון!“ צעקתי.

מעודי לא ראיתי את אדון ששון גדול כל-כך כבעת שיצא לאטו מתוך האור האדום
ויישר את גוו. הוא מיצמץ בשתי עיניו הזעירות כאילו החרדתיו מחלומו. לפתע,
בדומיה שנמתחה בין שנינו, נפל קול חריקה. הסבתי את עיני לפתח ואו ראיתי
את סולטנה הזקנה ניצבת למולי, סנטרה עולה ויורד כאילו לעסה ושערות
זקנה קופצות.

„מה אתה צורח כאן כמו השד, בן-כלבים ארור!“ ידיה המאוגרפות נישאו לעומתי
כמו ידי משוגעים. קולה נתקע בי כשני זיקית והסמיק את כל גופי. „מה באת
לעשות כאן? מי אתה?“

„אני —“

„אתה!“

„אני רוצה —“

„מה? מה אתה רוצה?“

אדון ששון אמר: „מה את צועקת, אמא. זהו ילד.“

„ילד או לא ילד! אני רוצה שהוא יגיד לי מה הוא מחפש כאן?“ קולה היה צרוד
ושורק ובנשמה היו נחירי אפה מצפצפים. עכשיו עמדה סמוך מאד אלי עד כי
יכולתי להושיט יד ולגעת בקמט פניה. ריח שלא הרחתי מעולם עלה אלי משערות
ראשה, מלבושה, מן הצוואר הדק והצפוד, מן הידיים הצהובות. „פתח את פיה,
ילד! מה באת לחפש כאן?“

פתאום נפתחה דלת חדר האופים ואופה צעיר ומקומה כולו ששמו סילבאן ופיו
פעור תמיד נכנס לחדר והפיר אותי. מיד פרץ בצחוק גדול, טפח על ירכו והעלה
ענן אבק לבן אשר כיסה אותו.

„הלא זה אדירנה!“ אמר בהורותו עלי, „הלא זה ידידנו אדירנה!“ ובשרפבו את
ראשו בפתח חדר האופים קרא: „איזאקיננו! איזאקיננו!“ ובפנתו אלי שנית אמר
כאיש ממתיק סוד: „מה שלום העסקים?“

סולטנה הזקנה נשאה עיניה הכבויות לעבר נהם התנור ששם עמד אדון ששון
דומם, ידיו על המירדה הריק. אמרתי אל לבי, שמו של איזאקיננו כיבה את
חמתה. כשיבוא, תכרע על ברכיה לפניו. הוא לבן מקמח והיא נושאת את סוד המוות.

אמרתי לה: „באתי לעבוד כאן.“

היא מיצמצצה בעפעפיה. „מי הזמין אותך?“ קולה היה צרוד.

„איזאקיננו“, אמרתי חרש.

„איזאקיננו! איזאקיננו!“ היא קראה וחמתה החלה שוב לפעפע, „גם זה כבר נעשה
פטרון! ברכה ותשועה! אתה שומע, בן! יש עוד פטרון!“

אך אדון ששון לא הרים אליה את עיניו ולא אמר דבר. ששון היה בשתי ידיו על המירדה הריק, בצד הלהבה האדומה שרעבה. „היכן אזניך, בן יקירי? קראה סולטנה הזקנה אל בנה הדומם. „גזל, גזל וזדון על פני כל העולם המקולל הזה! בני שלי שורפים את לבבי! בני שלי מיחלים לראות אותי מתה ורקובה?”

ראשה ניצב איתן באפולית כמו כידון נטוי ושתי ידיה ננעצו באוויר באצבעות פשוקות.

„למה את צועקת, אמא?” אמר אדון ששון בקול שקט מאד.
„למה היא בוכה?” שאלתי חרש את סילבאן.

„היא לא בוכה”, אמר ופיו נפער יותר עד כי נדמה צוחק. „יש לך שרירים?” אמרתי „כן” בגאווה וכבר ביקשתי להושיט זרועי בעת שנפתחה דלת חדר האופים ואיזאקיננו, נושא לוח-עץ עמוס עיסות נוצצות, נכנס חפזו והוא קורא: „תנו דרך, אנשים!” סילבאן נחפו אליו, הושיט ידו אל קצה הלוח ואמר: „ראה מי בא, איזאקיננו!”

עכשיו ראה אותי. „אה?” אמר. „מה מעשיך כאן?” עיני מלאו דמעות. אמרתי לו: „החופש הגדול”.

„מה זה אתך, איזאקיננו?” אמר לו סילבאן. „לא אתה אמרת לו להיות אופה?” הוא ניגב את ידיו בסניירו וקרב אלי. קומתו לא גבהה הרבה מקומתי. שער שחור היה לו, סרוק תמיד בהקפדה, מלא סיבים כסופים שנשתלחו גם בשפמו. לחייו היו תמיד סמוקות ועיגולים כהים עטרו את שתי עיניו המבריקות. הוא הניח את ידיו על כתפי ובחייכו אמר: „לא שכח, הילד”.

אחר פנה אל העומדים ואמר: „פקחו עין. יש אופה חדש בינינו!” סילבאן קרב אלי, שירבב ראשו עד כי נגע בחטמי ואז פרץ בצחוק כסוס צוהל ועז. „אופה חדש?” קרא בקול גדול. „כל השכונה שואלת מי הוא?” „שמעת, ששון?” קרא איזאקיננו לעברו של אדון ששון.

אך אדון ששון החזיק עכשיו בשתי ידיו את המירדה עמוס עיסות הלחם וארב ללוצ האדום המבקש לנשוך אותו.
„מי הוא?” אמרה סולטנה הזקנה.

איזאקיננו הניח את ידו על מתני ובהניפו ידו לעומת סולטנה אמר אלי: „ובכן, דבר! אמור לה מי אתה! לא רוצה האיש להיות אופה?” לבי הלם בכוח, אך סולטנה הזקנה הסבה את פניה אל השמש ופסעה אל פתח המאפיה. קולה החד והצרוד מלמל: „להיות אופה”.

אבל אני אמרתי: „כן”.

ובלכתנו אל חדר האופים ראיתי את ראשה המתנוצץ של הזקנה ואת ערפו העב והדומם של בנה אדון ששון ובאזני הלמו שתי המלים אשר נשא קולה החד והצרוד של הזקנה. אותו יום התחלתי להדביק על עיסות הלחם את התוויות של מאפית ששון.

בערבים, ערבי הקיץ התכולים, היה אדון ששון יושב במרפסת דירתו שמעל למאפיה ועיניו לא הביטו ברחוב. הרוח בידרה מתוך יראה את שערו הלבן ואני בעברי מתחת למרפסת, הייתי מחריש את סאון סנדלי. הייתי מתיצב בקרן הרחוב ומתבונן בו עד שתשטשש אותו האפלה. בבוקר, בבואי, היה עומד תמיד למול הלהבות המקפצות ולא הסב פניו. אבל אמו, סולטנה הזקנה, ידעה את צעדי, ובשמעה אותם היה החוט העקלקל של פיה מתעוות, כי קיללה אותי. סילבאן היה אומר:

„היא זקנה. מאה שנה תתן לה בעיניים עצומות. בירושלים התנפלו עליה שודדים תורכים וגנבו את כל מטבעות הזהב שלה“.

„למה התנפלו עליה?“

„מי ידע“, היה סילבאן משיב, שניו חשופות. „הטאים גדולים עשתה בימי חייה. יש לה שד בעין. לא ראית? יפה מאד היתה“.

„איזה חטאים חטאה, אדון סילבאן?“

היו לו עיניים אפורות־כחולות וגם כשלא צחק היה דומה לסוס צוהל. „האין זה משונה מאד שאיש כמו אדון ששון יצא מתוך בטנה?“

„הוא יצא מתוך בטנה?“ אמרתי.

„כן“, אמר, „אבל היא תמות“.

„מתי?“ הייתי אומר.

פעם אחת אמר לי: „כשהיתה מילדת הרויחה הרבה כסף. בכסף הזה בנתה את התנור הזה. לא שמעת צעקות יוצאות בלילה מן הקירות?“

אמרתי: „כן. האש צועקת“.

אך הוא אמר: „לא, לא. זה לא האש“.

„מי?“ שאלתי.

„ככה זה“, היה סילבאן אומר, „הכסף, אתה מכיר את סלבאדור, הכן של אדון ששון שנסע לפאראגואי?“

לבי הלם בחוקה. „לא“, אמרתי, והוא קרב סמוך מאד אלי ולחש לתוך אזני: „בפאראגואי יש הרבה אינדיאנים“.

הייתי מדביק את תוויות מאפית ששון על פני עיסת הלחם הנוצצת כאילו היו אלה אינדיאנים ירוקים מפאראגואי. בכניסתם אל התנור היו קופצים מתוך קרומי הלחם המשתחמים ורוקדים, דקים מאד, בין הלהבות־האש האדומות עד שאדון ששון היה מדביק אותם לפיכרות ומוציאם משם על המירדה. אך פעמים היו האינדיאנים נשארים שם, ואני יראתי לספר זאת לסילבאן. הוא היה עומד ליד המשארות הענקיות, לבשרו גופיה אפורה ומקומחת, וחובט את הבצק החמצמץ באגרופיו. פתאום, כמו אדם הלוכד נחש לבן ארוך, היה שולף מן המשארת עוגת־בצק מפרפרת ומשליכה בכוח אל המשארת של איזאקינו. איזאקינו היה מתנפל על העוגה הזאת שלא תברח ואז היה גם הוא חובט בה ועל פיו חייד, כי היה חובט

ומדבר אל הבצק. אחר היה שולה ברוך מן המשארת את הבצק שהפך תחת ידיו גליל ארוך ומפויס ומניחו על לוח־עץ שלפניו. היה לו סכין ארוך שבו גזר את הגליל וחי־מהר נרכן על הגזרים וכידיו ליטף את הקצוות והחליקם. בהניחו את העיסות על המאזניים היה אומר לי: „מה אתה חושב? הלא אני גוזר להם את טבורם. לך לא קשרו את הטבור?” או שהיה אומר: „יפים הלחמים, אה? מי זה היה חושב שמן הקמח והמים והשמרים והמלח תבואנה לעולם עיסות יפות כאלה?” אבל אני הדבקתי תוויות על העיסות. רציתי להניף עוגות בצק כמו סילבאן, לרכון אל המשארת ולראות את אגרופי חובטים בו ולשים אותו ומגלגלים אותו וצרים לו צורה. רציתי להביט בגאווה, כאיזאקינו, בכיכרות־הלחם השחומות אשר חטף אדון ששון מתוך הלהבות האדומות. עתים, בהחליקי על פני עיסה קמורה נוצצת, היתה אצבעי רוטטת לנקב אותה. אמרתי לעצמי, איזאקינו הן הבטיח לעשות אותי אופה. הוא לא ישכח.

יום ששי אחד, אחר הצהריים, שמעתי את קולה של הזקנה סולטנה קורא בשמי. חדר־המאפייה היה מלא אנשים שתרו אחר טס־המאפה שלהם. מהם עמדו ליד אדון ששון אשר הוסיף לשלוף מן התנור טסים, קדרות, סירים ומחבתים. מהם טיפסו אל המדפים והעבירו עיניהם בחפזון על הטסים, גם מימששו אותם. מהם פנו אלי. החברים שלי מן השכונה פנו אלי בשמי ובחלפני על פניהם היו מושיטים את ידיהם ושואלים אותי לשלומי. כששמעתי את קולה של הזקנה הייתי ניצב על הסולם הקצר הנסמך אל המדפים ותר בעיני אחר טסו של שמיל העומד מתחתיו. הבטתי ממרומי לעבר הזקנה אך היא ישבה בגפה אלי ושום קול לא נשמע. רעש רב היה בחדר, כבכל יום ששי, ואני אמרתי בלבי, נדמה היה לי. לא קראה בשמי. היא מעולם הן לא קראה בשמי.

אמרתי לשמיל: „שמיל, לך אל הזקנה, תגיד לה למה היא קוראת לי”.

שמיל הלך ובחזרו אמר: „הזקנה קוראת לך”.

נטלתי את טסו מן המדף ונתתיו לו.

הוא אמר: „אתה הולך מחר למגרש?”

אמרתי: „היא קוראת לי”.

שמיל קרא אחרי: „כולם הולכים”, אך אני חמקתי בין האנשים הנחפזים וחיש

עמדתי על המפתח, סמוך אליה.

„את קראת לי, מדם סולטנה?”

„בוא הנה”, אמרה, את פניה לא הסבה אך קולה חרק.

„מה יש?” אמרתי לה.

„בוא הנה, אמרתי לך”.

קרבתי.

„מה את רוצה, מדם סולטנה?” אמרתי.

היא לא הסבה את ראשה. כמו דיברה אל אור הערב הנמסך ברחוב אמרה בקול צרוד מאד: „לך הבא לי כעך מאחד הטסים הארוזים האלה“.

חשבתי שאיני מבין. אמרתי: „מה?“

אך היא אמרה: „אתה שמעת?“

רגלי החלו לרטט. יראתי להביט בחדר. עיני דבקו בקמטים הצהובים שבפניה.

„זה לא שלנו“, אמרתי חרש.

„שלנו“ צעקה סולטנה הזקנה בהפנותה אלי, פתאום, את שתי עיניה העוורות.

„שלנו“ צעקה שנית אל תוך פני, פיה רועד ושערות סנטרה קופצות כמשוגעות.

כמעט לחשתי באמרי: „זה אסור. אדון ששון —“

„לא אתה תגיד לי מה אסור, אתה שומע!“

„כן“.

„הכל שלי“, אמרה.

„כן“.

אז הנמיכה את קולה אשר רעד מאד ואמרה: „לך הביא לי כעך, בן־זונה ארוז!“

בלילה, לאחר הארוחה, הביאה אמי מן המטבח אבטיח גדול ואבי תקע בו סכין וחצה אותו.

„אבטיח“, אמר אבי, „אוכל אפילו מלך“. וכשהגיש לי פלח אמר לי: „כבודו אינו

מצטער שלא נסע אל דודו? שם היה אוכל שמנת“.

„היום כבודו שותק“, אמרה אמי.

פיצחתי את גרעיני האבטיח בשקידה רבה. שניהם היו מרוחצים מאד, מסורקים ולבושים בגדים מגוהצים. אבי גילח את זקנו. מבעד לחלון־המטבח המכוסה שמיכה נכנסה רוח חרישית.

„מדברים בעולם שפבודו הולך ונעשה אופה“, אמר אבי.

„אופה של סבתתי“, אמרה אמי. „מוטב היה נוסע אל דודו“.

„עוד מעט“, אמר אבי, „לא יוותרו עוד ענבים בפרם“.

גרוני כאב. אמרתי לעצמי, לא, לא אבכה כאן, אך מראה־פניה הקפוא של הזקנה

סולטנה לא מש מתוך עיני. פיצחתי גרעינים בשביל לפצל את קלסתרה, לשבור את

המלים אשר הדביקה בי, אך היא חזרה ובאה, כגלימה מאופקה, וגהרה עלי, כאילו

רק אני והיא היינו בעולם. ידעתי כי לא אוכל להיות אופה, אופה גאה ואמיתית,

כפי שהבטיחני איזאקינז. כשאבוא בבוקר יעמדו בפתח האופים כולם ויגרשוני.

„אינך רוצה לחדול מן הפיצוח, גולם?“ קראה אמי.

קפצתי מכסאי ורצתי כרדוף אל החצר ושם, במדרגה שקערונית רחבה המוליכה

אל המטבח, ישבתי ובכיתי. גופי היה כבד ומשוסע חריצים מחוספסים, כמו ההרים

השרופים שהיו מופיעים בחלומות ימי חליי. ראיתי את דוכן־המשקאות המקושט

דגלים צבעוניים ולידו את אברמינו קאשי שרכן אלי, הסיר את מצנפתו וקרא

ש. צפריר : פת שחרית

בקול שורק: היא תגנוב את נשמתך, תפתח עיניים. דודי הגיש לי ספר ענקי פתוח והורה באצבעו השמנה על השורה שבה אחל לקרוא אך המלים הפכו להיות סולטנה הזקנה, צהובה וצוחקת ואוכלת כעכים מתוך טסים אכולי-אש. אמרתי לה, אני אלך ואספר הכל לאיזאקינגו, אך היא ישבה דמומה על המפתן ולא הסבה את ראשה אלי ורק קראה בשמי בלי קול.

הרימותי את ראשי. אור־ירח רך ציפה את החצר. שברי הבקבוקים שבגדר האבן נצנצו בלובן כעיני חתולים. הבתים הגבוהים היו חרישיים ונותני־כבוד. עלי הקיקיון שבחצר היו פתאום כמו מרוחצים. לילה כסוף הציף את השכונה. קמתי ונגעתי בעלי הקיקיון. הלכתי עד לקיר הבית השכן ועמדתי, שטוף באור הרך. רכנתי אל ערוגתי והחלקתי בידי על עגבניה תפוחה וצונגה. קפצתי באוויר להיתלות באור ואז מילאו את החצר ילדי־הקיץ החוורים מן הירת. כמו עשן תכול דאו והתפתלו, כרכו סביבי ידיים לבנות וצוננות, חמקו מעבר לשברי־הבקבוקים שבגדר־האבן וטיפסו אל הבתים, חרישיים וגבוהים כמותם. טיפסתי על גדר־האבן להשיג אותם ואז שמעתי את אבי קורא:

„לאן אתה הולך?”

ירדתי. אבי ניצב על מפתן דלת המטבח ועישן סיגרית.

„בוא הנה, בן”, אמר.

קרבתני אליו. כשעמדתי לידו, לא אמר דבר. ראשי היה מורכן והוא הוסיף לעשן את הסיגרית.

לבסוף אמר: „לך, לך לישון, בן”, וקולו היה רך כאור.

עברתי לידו ומרפקו נגע בזרועי. הסטתי את השמיכה ועמדתי במטבח החם והאפל. גם הוא נכנס אחרי ובעברו על פני אמר: „מחר נאכל מוקדם. נלך ביחד למגרש”, וכשהגיע אל דלת החדר פנה והתבונן בי. בחושך ראיתי את הסיגרית המבליחה. פתאום כיחכח בגרונו ואחר־כך אמר: „מה קרה?”

אמרתי: „שום דבר”.

רגע עמד מחריש ליד הדלת ואז ראיתי את אור הסיגרית פונה ממני.

אמרתי: „אבא, אני רוצה לנסוע אל הדוד”.

הוא לא הסב פניו אלי ואולי כתבה הסיגרית. אך שוב עמד ליד הדלת, מחריש. פתאום קרב אלי ושם ידו בשערי. „לך, לך לישון, בן”, אמר וקולו חרישי וסודי, „מחר נדבר”.

זמן רב לאחר שהלך אבי לא נרדמתי. הסרתי את השמיכה מן החלון והירח חרץ חריצים בוגוגית. רציתי להביט בפרדסי המושבה ובחורשות האקליפטוס אך הזקנה סולטנה התיצבה למול עיני, יושבת על מפתן בתוך מישור לבן וריק.

בתום חודש לעבודתי במאפית ששון העלו את משפּרתי. איזאקיננו נטל את כף־ידי ובפרשו אותה החמיר פניו וקול צלול וחגיגי יצא מפיו. „בשם מאפית ששון“, אמר „אני מגדיל היום את שכרך. נאום איזאקיננו האופה“. הוא פישפש מעט בכיס הקטן של מכנסיו והניח בכף־ידי חצי־גרוש. מאז היה סילבאן אומר: „תלזה לי כסף, אדוני. אני סוֹכֵר את פי השד“. אבל המטבעות ששילשלתי בעד חריץ קופסת־הפח שלי רבו מיום ליום והקופסה כבדה. בעלותי על משכבי בלילה הייתי מנער את הקופסה ליד אזני ולעתיים, בעצם עבודת המאפיה, היו עיני תועות אל הקופסה ומחשבות את סכום הכסף השמור בה. שוב לא הדבקתי תוויות בלבד. עכשיו ניפיתי את הקמח בנפה.

ובכל יום ששי גנבתי כעכים בשביל סולטנה הזקנה. למדתי לגנוב מבלי שהגניבה תופר. למדתי כמה מולאו הכעכים על פי צבעם, כי הזקנה סולטנה בחלה בתרד ושמחה מאד על תפוחי־אדמה בלולים בגבינה. גם כעכי הדלעת ערכו לחיפה. בהביאי אותם אליה לא היתה משתהה גם רגע, כאילו לא אכלה ימים רבים. אך בבואי בבוקר לתנור השיבה על ברכת־שלומי ולעתיים, בערבים הארוכים של הקיץ הזה, הניחה לי לשבת לידה, על המפתן. דומם היתה יושבת מול שאון הערב הגווע לאטו עד שתבוא האפלה החרישית. באפלה נמחו קמטיה וגם הקו הדק העקלקל של פיה לא היה. דמותה הדוממה דמתה לפסל־אבן אפלולי.

פעם אחת לא קמה ממקומה שעה רבה לאחר בוא האפלה. חשבת, היא דוברת אל הלילה. הן בלילה כל החטאים יורדים מעליות הגג ומן המגרשים השוממים. היא מדברת אל החטאים שלה, החטאים שלה שבבוקר הם מתלכדים להיותם המוות הסודי והצוחק שבאוויר הקיץ.

„כבר מאוחר, מדם סולטנה“, אמרתי לה, חרש.

היא לא ענתה ואני חשבת שאינה שומעת. הודקפתי על ברכי ליקרב אל אזנה, אך אז אמרה, פתאום: „לא חבל שאתה יושב פה על ידי כל הזמן, כמו גמל עקשן?“ קולה, בלילה, מיוגע ורך, הפני בפני ולא יצאו מליס מפיו.

„כמה שנים יש לך?“ אמרה.

„שתיים־עשרה“.

ראיתי את ראשה האפל מתנועע מצד אל צד, כמטוטלת. „שתיים־עשרה“, חזרה על שם ימי חיי. ואתר־כך הוסיפה: „הכל חלום ארוך אחד“.

עונג חם, גואה, היה פתאום בתוך גופי.

„מתי תמות, מדם סולטנה?“ אמרתי, וקולי ענוג וחרשי ורך מאד.

אך הזקנה סולטנה קמה מעל שרפרפה ובנטלה את מקלה בידה הלכה אל מסדרון הבית ונעלמה בחושך השחור.

סיפרתי בשכונה, לחברים, שבקרוב מאד תמות, כי חטאים כבדים חטאה במאת שנות חיי. היא היתה יפה מאד ומילדת וייסורים רבים הביאה על גשים שילדו ילדים. כי היא הוציאה את ילדיהן בסתר והן שילמו לה כסף רב וגם נתנו לה

אבנים טובות, צמידים וטבעות זהב. כל אלה חבויים בתוך קירות מאפית ששון, על כן שומעים בלילה צעקות מן התנור. על כן רק איזאקינז לבדו צר צורה לחם, כי בלעדיו יהיה הלחם מר. כשתמות סולטנה הזקנה יבנו תנור חדש ואת גופה ישימו בקירות, כי בלעדיה יתפורר הלחם. ועוד סיפרתי על השודדים התורכים בירושלים שהתנפלו עליה וגזלו ממנה את כספה, ועל בניה שהוציאו מידה במרמה וערמה את התנור ורבו ביניהם שנים רבות מי יהיה בעליו. ועל בנו היחיד של אדון ששון שקץ במריבות דודיו ונסע לפאראגואי אל האינדיאנים. על כן, אמרתי, הקירות מפויחים כל-כך, ואדון ששון יושב במרפסתו דומם לרוח הערב. אך לא סיפרתי על גניבת הכעכים.

רציתי לספר על כך לאיזאקינז זמן רב לפני שתפס אותי בשעת הגניבה, אותו יום ששי. כל פעם שהיתה ידי נצרבת מחום הכעך שבטס המאפה הייתי גומר לבבי לבוא אליו ולספר לו. אבל בערבים, בשבתי על המפתח ליד סולטנה הזקנה, גמרתי לבבי לא לספר. עם הימים חלפה גם האימה אשר היתה נתלית מעלי בקומי משנתי בימי-ששי. שוב לא חיפיתי עד אשר תגיד לי להביא לה כעך. הייתי תר על פני המדפים אחר טסים נאים, נוטל את היפים בפעכים האהובים עליה ונחפז להגישם לה, בשמחה.

יופ־ששי אחד, סמוך לשעות הערב, כשגותרו במאפיה רק אנשים ספורים, תפס אותי איזאקינז. ידי היתה שלוחה אל טס אחד ויד כבדה ושעירה תפסה בה. הסבתך את פני וראיתי את עיניו של איזאקינז.

„מה זה?“ אמר.

עיניו היו קודרות ועמומות כאילו נתמלאו פית. מעודי לא ראיתין כך. קולו היה קטוע ומלחש ופיקח גרונו קפצה.

„אתה?“ אמר.

שתקתי.

„בוא אתי“, אמר.

הלכנו אל חדר־האופים. איש לא היה בו.

הוא נטל את שתי כתפי בידיו ובהישירו את מבטו אל תוך עיני אמר: „אתה רוצה לומר לי משהו?“

הרכנתי את ראשי וקפצתי את שפתי.

„לי אינך רוצה לומר דבר? לי?“

לא הרימותי את ראשי.

„טוב“, אמר „נחכה שיצאו כולם“.

נכנסתי לחדר ועמדתי ליד המדפים. אור צהוב, עכור, ירד מן הנורה הערומה על פני החדר המפויח. ריח תבשילים ומאפה חנק את גרוני. על הדלת ועל החלון נפרשו שמיכות עבות שחורות ומלוכלכות ועליהן חיו זנבנים גדולים וירוקים. כשהלכנו אחרוני האנשים רחשה בחדר דומיה גסה ושמנונית, כי התנור גם הוא כבה.

איזאקיניו קרב אל הדלת וקרא מעבר לשמיכה: „מדם סולטנה, רוצה היא להיפנס?"
לאחר זמן־מה נסוטה השמיכה וראשה של הזקנה נגלה מאחריה.
„מה קרה?" אמרה.

„תיכנס" אמר איזאקיניו, „ותנעל אחריה את הדלת שלא יצא האור החוצה".
היא נכנסה לחדר והוא נעל אחריה את הדלת. כשפנה, אמר: „ששון".
אדון ששון ישב ליד השולחן הקטן שבפינת החדר ומנה את מטבעות הכסף. הוא
הרים את ראשו המיוגע ובהסיתו את הקסקט אל פדחתו נתן בנו את עיניו הזעירות,
כאילו פעם ראשונה ראה אותנו.
„מה יש?" אמר.

סילבאן יצא מחדר־האופים בקנחו את ידיו כמגבת. בי לא הביט.
אז אמר איזאקיניו וקולו רועד:

„מדם סולטנה, הנה אליה מדבר אני היום. הנה אשאל אותה, מדם סולטנה, האם
לא די בכל הרע שעוללה בכל ימיה עד היום הזה? האם אינה שבעה? האם אין
אלוהים בלב שלה?"

כולם קפאו על מקומם, אבל סולטנה הזקנה הניעה את ראשה כמחפשת את נהמו
של התנור שלידי היה ניצב בנה.

„מה אתה רוצה?" אמרה בקול לוחש כאילו נחשים הוציאה מבטנה.
„מדם סולטנה", הוסיף איזאקיניו לדבר וקולו רועד יותר. „הבאנו כאן אל התנור
הזה ילד רך, נקי, בשביל שנעשה אותו אופה גאה, בשביל שכאשר נלך אנחנו
יתן לאנשים שבשכונה הזאת לחם לאכול. כי כאן, מדם סולטנה, לומדים לאפות
את הלחם, לא לגנוב!"

סילבאן הניע בראשו כמו אמר גם הוא: לא לגנוב.
„מה קרה?" אמר אדון ששון לאטו.

„סילבאן השגיה בזאת", אמר לו איזאקיניו, „אבל אני, ששון, אני לא האמנתי,
ומי זה יאמין? מי זה יאמין אם יספרו לו שאשה זקנה תשלח ילד רך לגנוב למענה
כעכים מטסי האנשים שבשכונה? מי?"

סילבאן אמר לו: „איזאקיניו, לא טוב לך לרגוז ככה. תעזוב מעט".
אך איזאקיניו לא נרגע ובקרבו אל הזקנה סולטנה שילב את שתי ידיו כמתפלל
אליה ואמר בקול בוכה: „איך תעשי זאת, בן־אדם? הלא אני אמרתי לו לבוא
לכאן, הלא כבן הוא לי, במקום בנים שלא נתן לי אלוהים. איך לא עוצר אותך הלב
שלך! מדם סולטנה, חסד תעשי לי, לכי־נא אל הילד ובקשי סליחה".

כל עת דברו היה ראשה זקוף, אבל עכשיו, פתאום, הניפה אגרופיה באוויר וקול
צרוד כלהבת־אש צהובה חתך את כל החדר. „בגיהנום!" צווחה סולטנה הזקנה
וכל גופי היה צמרמורת. „לא תתבייש בגלל שערותיך הלבנות, כלב־מחראות
ארור?"

פניו של איזאקיניו אדמו כאש שבתנור.

„אמא", אמר אדון ששון לאטו, אך לא זע ממקומו.

„אתה, שק מדולדל, אתה תבוא אלי בסיפורי-ילדים!“ הוסיפה הזקנה לצעוק אל איזאקיננו. „נבל! רשע! השד יאכל אותך! השד יטרוף את נשמתך המלוכלכת!“ סילבאן קרב אל איזאקיננו ואמר לו: „איזאקיננו, עזוב. הלא אתה רואה, זה לא טוב בשבילך“.

„היא אינה מתביישת?“ אמר לה איזאקיננו, ידיו רועדות.

„אני שאתבייש! תשמע, תשמע, בן־טיפוחים!“ היא דיברה אל הנורה כאילו לא רצתה לפנות אל בנה. „תשמע בשתי אזניך! תשמע מה יכולים האנשים להעליל עלי רק מפני שאני אשה זקנה שבניה גנבו ממנה את אור עיניה! אני מכירה אותה, את המשתין המפונק הזה? האם שמע ממני פעם בחייו מלה? לגנוב אשלח אותו!.. לגיהנום!“

עבר בי רעד.

איזאקיננו פנה אלי ואמר לי:

„עכשיו ענה לי, למה גנבת?“

שתקתי.

„לא היא אמרה לך לגנוב בשבילה?“

שתקתי.

„ענה לי, ענה!“

אך לא יכולתי לענות.

הוא נטל אותי בזרועי ומשכני החוצה בכוח רב. נגררתי אחריו על פני הרצפה כי רגלי התמוטטו. חשתי את השמיכה העבה דוקרת את לחיי ואת הדלת הנפתחת ונטרקת מאחרינו ברעש רב. אחר היינו ברחוב, בחושך, אז הרפה מזרועי. חשבתי שלבי רמוס בתוך חזי.

„בני“ אמר איזאקיננו בקול שקט ורך. „תדע, אלוהים יעניש אותך“.

*

איזאקיננו מת ימים אחדים לאחר יום־ששי. בכואי בבוקר לתנור היו הדלתות נעולות אבל סולטנה הזקנה ישבה על שרפרפה, ראשה זקוף ושתי עיניה העוורות צופות בבוקר.

אמרתי לה: „הדלתות נעולות“, אך היא לא ענתה.

פניתי ממנה וראיתי את אברמינו קאשי ליד דוכן־המשקאות. הוא היה שותה קפה.

קרבתי ואמרתי לו: „מה קרה?“

הוא אמר: „לא שמעת?“

„לא“, אמרתי.

„איזאקיננו הלך. בלילה“.

„בלילה?“ אמרתי.

הוא נועע בראשו. מצנפתו הלבנה היתה פחוסה.
„זה לא נכון“, אמרתי.

„לך תשאל אותה“, אמר והניד בראשו לעבר התנור.
חזרתי לביתי. אמי חרדה אלי ושאלה מדוע שבתי.
אמרתי: „איזאקינו מת. בלילה“.

היא ניגבה את ידיה לאטה בסינרה ואחר-כך ישבה אל השולחן. לידי. מן המטבח
הגיע שאונו של פרימוס. שמעתי בבירור את זימזום מנסרת הנגרים שמעבר לרחוב
ואת קול צעדי האנשים על המדרכה ואת נהם האוטובוס ברחוב הראשי. כשאמרתי
לאמי: „אני אשם“ נשמע ברחוב ציפצוף של שיר ידוע.
בערב אמר לי אבי: „תסע אל דודך, טוב?“
אמרתי: „טוב“.